

Євген Прокопов

Скульптура par excellence

Зараз неможливо навіть зрозуміти, якою шаленою, п'янкою славою користувався наприкінці «совка», вже у трохи ліберальні 1980-ті, Прокопов. Як нині бачу - довжелезні, напівпусті зали чергової Республіканської та юрба схвильованих дівчаток біля «Жанни Ебютерн» Прокопова. Євген так виліпив ту модільянівську коханку, так закомпонував її, сердешну, вже вагітну, розчахнуте рокове вікно, порт'єру, в яку вона ткнулася носом, що вони просто не могли відійти. Так і стояли годинами зі сльозами на очах – сам бачив. А коли ще зовсім молодий, ставний красень Женя проходив залю, навздогін так і шурхотіло: Прокопов-Прокопов.

У царині безкінечних ленінів та шевченюк то був просто Париж. Модільяні, Жанна, вікно, що висіло просто у повітрі – страшний авангард для тих часів. Худкерівники хитали головами, проте чіпати обходили – Прокопов був учень Самого. Василь Захарович Бородай тоді щойно закінчив «Бабу» та весь нескінченний Музей Великої Вітчизняної й був у самому найфавористському фаворі. Женя як аспірант В. З. Бородая був одним з тих, хто ручками робив *n* років цю нескінченність. Так Бурдель п'ятнадцять років «закінчував за Роденом». «Я накопив таку міць, – казав потім Бурдель, – що далі усе пішло само собою». Женя теж накопив і в нього теж пішло.

1980-ті – початок 1990-х – золоті часи Прокопова. Жанна, Гоголь, який... стояв на колінах та цілував ноги своїй «музі», незліченні «студентки»- «поезії»- «сучасниці» – Женя взяв своїх сучасниць за саму амігдалу. Якось так називалася пізніше його виставка у Національному художньому – частина мозку, що відповідає за емоційну пам'ять. Женя відповідав за емоційну пам'ять усіх радянських дівчат.

І з точки зору скульптури то було зроблено сміливо, гостро-сучасно і дуже професійно – не підкопаєшся. Прокопов просто електризував сонний простір республіканських виставок. Електризував буквально. Не можу забути його автопортрет середини 1980-х – на тлі величезних бронзових грат, дротів, що стирчать, які просто дерли простір, стояв маленький скоцублений Женя, беззахисно-голий, у якомусь простирадлі. Більш схожий на Гоголя. який щойно кинув у пічку свої «Душі», ніж на надію молоді української скульптури.

Коли у наприкінці 1980-х у «малому залі» Спілки на Володимирській почалися вже ліві виставки, однією з перших та найгучніших була виставка трьох надій: «Сільваші – Прокопов – Якутович». То були безперечні лідери генерації, ще й влучно розфасовані: живопис – скульптура – графіка. Людей було – як на демонстрації. Прокопов відповідав за молоду скульптуру тих весняних, романтичних часів.

Дійсно романтичних – збереглося пару великих робіт тих часів. Майже двохметрова «Ілюзія» та «Благовіщення» того ж 1990 року. На «Ілюзію» я вже двадцять років дивлюся із жагою. Велика оголена, яка поєднує витончену духовність та атлетизм, прямо Таїс Афіньська, витяглася навшпиньки та намагається розірвати пута з дроту. Руху нема - і він є. Патетики пам'ятника нема, а вібрація енергії є. Такі метафори заряджають простір навкруги. Що, якби у нас містом стояли не держпам'ятники, а отакі метафори?

«Благовіщення». Оголена дівчина та середньовічний лицар-Гавріїл у латах. Дівчина чи то біжить, чи то майже вертикально лежить у просторі, ще й бароково вигинаючись. Енергійний лицар-Гавріїл мчить повз. Один простір і час у дівчини, інший у лицаря – батечко Роден з глузду би з'їхав, не говорячи вже про батечку Бородая. Та прийшли вже інші часи та інші хронотопи – постмодерні.

А щодо часів, чи, точніше, часу, тут Прокопов – чаклун. Як у принципово статичній скульптурі передати рух, час? Як? Підійть до Музею на Глибочицькій та подивиться на Адама і Єву 1995 р. Адам тільки простягнув руку, а вона вже оживає і так і тягнеться назустріч. Чаклун. Як Лосєв писав колись про Кандинського: «Його простір хоче стати часом». Думаю, що у всій пострадянській скульптурі 1980-х – 1990-х, скульптурі, яка іще не забула, що вона скульптура, Прокопов – один із найсильніших.

Не тільки тому, що створив яскраві образи. Тому, що його образи стали знаками часу, даруйте за пафос. Як там казав пан Матісс: «Художник той, хто створює знак». Ще наприкінці «совка» Прокопов поставив перед новим корпусом Університету на Виставці дивний пам'ятник загиблим студентам, мабуть, найдивніший у Києві: чотири атланти тримали величезний дзеркальний куб. Студенти 1930-х – «з дитинства не любили овали, з дитинства куб малювали». Відполірований до дзеркального блиску куб ще й виблискував вічною астральною незбагненністю. Хто пам'ятає пам'ятники тих часів, розуміє дистанцію.

А наших часів? Як прикро, що Прокопов так мало зробив у просторі Києва. Що великі та маленькі майдани заповнені самі знаєте чим. Що іще маємо у Прокопова? Два мармури на Подолі біля церков, Покровської та Микільської – колись там у 1990-ті проводили пленери. Та мій улюблений бронзовий чернець навколішки перед хрестом – біля Трапезної Михайлівського Золотоверхого. Хто не бачив, обов'язково подивиться. Хрест - як вихлопи турбіни космічного корабля, чернець застиг перед ним у вічному польоті. Реконструкція Михайлівського поруч з цим монахом ХХІІ століття сприймається як декорація. Я тоді подумав, що нам так не вистачає гостросучасних церков – які, до речі, будуються по усьому світові. У нас того ченця Прокопов поставив своїм коштом, що теж суттєво.

Не дивно, що на початку 1990-х за нього так вчепилися наші та іноземні галеристи. Наші тоді тільки почали з'являтися, Хаматов навів міст в побратимське Оденсе. Хто поїхав у казкове село скульпторів Холуфгард під Оденсе? Звісно ж – Прокопов. Датчани та інші шведи не дуже вміють у трьохвимірній класичній скульптурі працювати, вони все більш по концепціях. Прокопова не хотіли й відпускати. Щось там він, навіть, для місцевої церкви зробив.

Потім почався роман з Шупером – пам'ятаєте, був такий Роман Шупер у Мюнхені? Виставка у галереї Романа Шупера в Мюнхені 1993 року, виставка у Національному художньому музеї України спільно з галереєю Романа Шупера – тоді це звучало круто. 1996 – галерея містичної мисткині Алли Роджерс у Вашингтоні, Український інститут модерного мистецтва у Чикаго. Українці з двох боків океану вчепились у Прокопова. Хто іще міг зробити такого елегантського Христа просто у небі, ще й з кольоровими вітражними вставками? Чи «Тайну вечерю», закомпоновану навколо сонячного годинника? Закордонне українство, нарешті, отримало свого скульптора. Прокопов змінився. У радянському минулому залишилася матвіївська трьохвимірна пластика (напрочуд тонка пластика), тепер простір формували майже безтілесні площини тонкої бронзи. Сакральний простір – може для нього воно доречніше. Пам'ятаю, в мене була стійка асоціація щодо «нового Прокопова»: шелестіння крил. Янголів, янголів, а кого ж? Янгелічний новий Прокопов виявився напрочуд плодючим та винахідницьким: ці безтілесні площини стояли, летіли, Христос зависав вже не просто у небі, а у товщі оргскла. Пізніше, у 2000-ті, з'явилися його славетні голограми. Як там

Архипенко казав: «Є мистецтво імітаційне і є мистецтво винахідницьке». Імітатором Прокопов ніколи не був.

У діаспорі на янголів Прокопова вишикувалась черга, Український інститут у Чикаго ладний був робити його виставки ледь не кожен рік – а у нас він пам'ятники ставить своїм коштом. Надія вже й не такого молодого покоління.

Кінець 1990-х. Інші надії, що розпочинали із ним пратісьєнами у Бородая, ось-ось почнуть заставляти майдани. Прокопов поїхав. «У Москві більшість скульпторів наслідувала німецькому фаянсу та мріяла ставити пам'ятники генералам, мене тягло до пошуків нової мови» – говорив із цього приводу колись той самий Архипенко.

З 1998-го – Прокопов у Чикаго. Живе у славетному «Українському селі» Чикаго. Дружина Света, навіть, там аптеку відкрила. Тепер Прокопов не залежить від замовлень, може займатися виключно пошуками мови. Поїхав на якийсь острів у Флориді, надивився на мушлі та екзотичну флору – з'явилася серія «оаз», «перлин» та «міражів». Це вже зовсім не матвіївська пластика, й не площини Бранкузі – мистецтво майбутнього, коли форму формує само море, сонце, земне тяжіння, а скульптор – тільки посередник, аранжирувальник тієї видатної музики. Прокопов – напрочуд чуйний скульптор, не боїться змінюватися, можливо тому, що скульптор? Не пратісьєн.

Потім у 2005 поїхав до Ізраїлю. «Зайшов через низенькі двері до маленької старої церкви Різдва Христова у Віфліємі і в мене все перегорнулося – розповідав Прокопов, – дві тисячі літ, а нічого не змінилося. Усі ці війни, бійки, вибухи терористів – усе проходить, а вічні образи живуть». Там, у Віфліємі, у Прокопова й народилася ідея його голографічних екранів: на тло фотографії вічного храму нашаровуються фотографії метушливих подій. Під одним кутом подивися – одні події. Під іншим – інші. Вічні – тільки бронзові рельєфи «Різдва Христова», «Дарів волхвів», вмонтовані у загальну композицію. Метафора більш стала, ніж століття війн.

Ars longa, vita brevis – казали брати-римляни.

Олексій Титаренко

P.S. Зараз Прокопов, здається, отримав замовлення на оздоблення сучасної церкви під Києвом, церкви XXI століття. Іntenція його внутрішнього розвитку

знайшла своє логічне завершення. Може, нарешті, у нас з'являться сучасні церкви та сучасні пам'ятники?